

Agnieszka Pytka
Mateusz Lewandowski
Marcin Mazurek
Mariusz Kuryłowicz

Zagrożenia związane z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego. Raport z badań

Threats related to the performance of official duties of the Prison Service officers serving as a monitor. Research report

Zagrożenia związane z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego, które zostały zaprezentowane w niniejszym artykule, odnoszą się do raportu z badań prowadzonych przez Szkołę Wyższą Wymiaru Sprawiedliwości w latach 2021–2022r. Nawiązując do ówczesnej nomenklatury wynikającej z stanu prawnego, w artykule skupiono się głównie na czynnikach utrudniających pełnienie skutecznej obserwacji osadzonych przez monitorowych. Wspomniane czynniki zostały podzielone na dwie grupy: pierwsza odnosi się do środowiska i miejsca pełnienia służby, druga związana jest z aspektami technicznymi, materialnymi, jak i organizacyjnymi. Przeprowadzone badania i uzyskane wyniki pozwoliły nie tylko odpowiedzieć na postawione problemy badawcze, ale także umożliwiły wyodrębnienie wniosków końcowych, odnoszących się do obszaru technicznego i organizacyjnego stanowisko monitorowego w zakładzie karnym.

Słowa klucze: Służba Więzienna, stanowisko monitorowego, zagrożenia związane z realizacją zadań służbowych, zakład karny.

Threats related to the performance of the duties of Prison Service officers serving as a monitor, which have been presented in this article, refer to the report on the research conducted by the University of Justice in the years 2021-2022. Referring to the then nomenclature resulting from the legal status, the article focuses mainly on the factors hindering the performance of effective observation by the monitors. These factors have been divided into two groups: the first relating to the environment and place of service, and the second related to technical, material and organizational aspects. The research carried out and the results obtained allowed not only to answer the research problems posed, but also enabled the extraction of final conclusions relating to the technical and organizational area of the monitoring station in a prison.

Key words: Prison Service, monitor position, associated risks with the performance of official tasks, prison

Wprowadzenie

Funkcjonariusze Służby Więziennej realizują swoje obowiązki służbowe głównie w oparciu o Ustawę o Służbie Więziennej¹. Zgodnie z art. 8 pkt. 3² w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej w ramach przyjętej struktury tworzone są działy. Największym jest dział ochrony, w którym służbę pełni ok 15 tysięcy osób³. Jednym ze stanowisk działu ochrony jest stanowisko monitorowego. Zgodnie z § 66.1 Zarządzenia nr 2/2023 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 09 stycznia 2023 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy do zadań funkcjonariusza pełniącego służbę na stanowisku monitorowego należy przede wszystkim stałe obserwowanie zachowania osadzonych, ale także obsługa systemu monitorowania, przekazywania spostrzeżeń z obserwacji do oddziałowego, wychowawcy lub dowódcy zmiany, niezwłoczne

---

¹ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz. U. 2022.2470, art. 2.

² Ibidem.

³ J. Werbiński, *Monitorowy – rola i zadania w systemie bezpieczeństwa penitencjarnego*, „The Prison Systems Review”, nr 115/2022, s. 218.

informowanie o pojawiających się zagrożeniach, a także informowanie o występujących problemach technicznych. Dodatkowo przed rozpoczęciem służby funkcjonariusz powinien zapoznać się z liczbą osadzonych objętych monitoringiem oraz ich rozmieszczeniem w celach.

Ważną zmianą systemową, o charakterze organizacyjnym, której dokonano wraz z wejściem w życie przywoływanego zarządzenia było wydzielenie ze stanowiska monitorowego oddzielnego stanowiska przeznaczonego do obserwowania terenu lub obiektów jednostki organizacyjnej za pomocą systemu monitorowania lub sterowania systemem elektronicznej kontroli dostępu. Jest to podejście stosowane w praktyce penitencjarnej od kilku lat, jednak nie znajdowało ono odzwierciedlenia w dotychczas obowiązującym Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Wskazana zmiana zarówno na gruncie praktyki penitencjarnej, jak również w obszarze obowiązującego prawa świadczy o dużym i ciągle rosnącym znaczeniu stanowiska monitorowego w przestrzeni więziennej. Nie bez znaczenia pozostaje fakt stałych prób doskonalenia rozwiązań w tym obszarze. Za sprawą omawianej zmiany przeorientowano bowiem zakres obowiązków funkcjonariusza, powodując, że zostały one podzielone na dwie osoby.

Główną cechą stanowiska monitorowego jest konieczność zachowania maksymalnego skupienia przez funkcjonariusza dokonującego obserwacji, jednak nie dłużej niż 2 godziny⁴. Stanowisko monitorowego przyczynia się do reagowania na sytuacje naruszające porządek wewnętrzny, bezpieczeństwo jednostki penitencjarnej oraz sytuacje zagrażające życiu i zdrowiu – w tym zapobieganie samobójstwom. Właściwa realizacja obowiązków służbowych przekłada się na poziom poczucia bezpieczeństwa zarówno funkcjonariuszy, jak i osadzonych. Postęp technologiczny jest niewątpliwie jednym z kluczowych elementów systemu bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych⁵, stąd w artykule podjęto próbę identyfikacji czynników rozpraszaćcych uwagę funkcjonariuszy na stanowisku monitorowego oraz tych, które utrudniają obserwację oraz mogą czynić ją nieskuteczną.

---

⁴ Ibidem, s. 219.

⁵ Zob. M. Lewandowski, M. Kuryłowicz, M. Mazurek, A. Pytka, *Poczucie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego – raport z badań*, „The Prison Systems Review”, nr 118, 2023, s. 99. S. 97–119.

Założenia metodologiczne badań własnych

System wizyjny w każdej jednostce penitencjarnej jest istotnym elementem systemu bezpieczeństwa, stąd główny problem badawczy zawarto w pytaniu: Jakie są zagrożenia związane z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy SW na stanowisku monitorowego? W celu uzyskania odpowiedzi na tak postawiony problem badawczy podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

1. Jakie czynniki utrudniają realizację obowiązków służbowych funkcjonariuszowi pełniącemu służbę na stanowisku monitorowego?,
2. Z jaką częstością występują czynniki utrudniające realizację zadań służbowych osobie pełniącej służbę na stanowisku monitorowego?

W przeprowadzonych badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego oraz technikę ankiety. Zastosowanym narzędziem badania ilościowego był autorski kwestionariusz ankiety, składający się z metryczki oraz z pytań o charakterze jakościowym. Wyodrębniono w nim również skalę mającą na celu zobrazowanie istotności znaczenia danego stwierdzenia lub poddania go ocenie.

Badania zostały przeprowadzone w grupie 388 funkcjonariuszy SW realizujących swoje zadania służbowe na stanowisku monitorowego. Zastosowano dobór celowy. Badanie zostało przeprowadzone w Kampusie Mundurowym Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości w Kaliszu podczas szkolenia zawodowego dla funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego. Do analiz włączono wszystkie otrzymane kwestionariusze.

Charakterystyka badanych funkcjonariuszy

Informacje dotyczące badanych osób zostały opracowane na podstawie danych zawartych w metryczce zastosowanego kwestionariusza ankiety z uwzględnieniem danych osobowych takich jak: płeć, wiek, wykształcenie oraz danych odnoszących się do jednostki pełnienia służby w tj.: stażu służby i pojemności jednostki pełnienia służby.

Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej, którzy pełnią służbę na stanowisku monitorowego przeważali mężczyźni (86%), kobiety stanowiły 11%. W badanej grupie blisko połowa (45,6%) to osoby w przedziale wiekowym 20–29 lat,

następnie 39% badanych było w wieku 30–39 lat i 10% stanowili respondenci w przedziale wiekowym 40–49 lat. Najmniej liczną grupą były osoby poniżej 20 roku życia (2%). Funkcjonariuszy, którzy nie podali swojego wieku było 3,6%. Ponadto wśród ankietowanych ponad połowa miała wykształcenie średnie (53%). Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych lub magisterskich miało łącznie 45% badanych. Niespełna 2% ankietowanych nie udzieliło informacji o swoim wykształceniu.

W dalszej kolejności zaprezentowano dane odnoszące się do jednostki, w której badani funkcjonariusze pełnili służbę.

Tabela 1. Płeć, wiek i wykształcenie badanych funkcjonariuszy

Zmienna	n	%
Płeć		
kobieta	43	11,1
mężczyzna	335	86,3
brak danych	10	2,6
ogółem	388	100
Wiek		
poniżej 20 lat	7	1,8
20-29 lat	177	45,6
30-39 lat	151	38,9
40-49 lat	39	10,1
brak danych	14	3,6
ogółem	388	100
Wykształcenie		
średnie	207	53,4
wyższe zawodowe	21	5,4
wyższe magisterskie	153	39,4
brak danych	7	1,8
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Pojemność jednostki pełnienia służby i staż służby badanych funkcjonariuszy

Zmienna	n	%
Pojemność jednostki		
do 300 osadzonych	61	15,7
od 301 do 600 osadzonych	75	19,3
od 601 do 1000 osadzonych	146	37,6
powyżej 1000 osadzonych	97	25,1
brak danych	9	2,3
ogółem	388	100
Staż służby		
poniżej 5 lat	272	70,1
5-9 lat	46	11,9
10-14 lat	44	11,3
15-19 lat	16	4,1
20-24 lat	3	0,8
brak danych	7	1,8
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Powyższa tabela przedstawia dane dotyczące zatrudnienia badanych osób w jednostkach penitencjarnych. Służbę w jednostkach o pojemności w przedziale 601–1000 osadzonych pełniło 38% badanych. Natomiast w jednostkach powyżej 1000 osadzonych służbę pełnił co czwarty funkcjonariusz. Łącznie w jednostkach o pojemności pomiędzy 301–600 osadzonych służyło 19% badanych funkcjonariuszy. Najmniejszy odsetek spośród badanych funkcjonariuszy (16%) swoje obowiązki służbowe realizowało w jednostkach o pojemności do 300 osadzonych.

Wśród badanej grupy funkcjonariuszy największy odsetek badanych (70%) swoją służbę pełniło poniżej 5 lat. W dalszej kolejności były osoby ze stażem od 5 do 9 lat (12%). Natomiast funkcjonariuszy pełniących służbę w przedziale 15–19 lat było 5%, a z ponad 20-letnim doświadczeniem były 3 osoby.

Wyniki badań własnych

W niniejszej części artykułu dokonano zestawienia danych na podstawie których podjęto próby mające na celu udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze dotyczące czynników utrudniających realizację obowiązków służbowych na stanowisku monitorowego oraz częstotliwości ich występowania. Wskazane czynniki zostały podzielone na dwie grupy. Pierwsza odnosząca się do zagrożeń związanych z środowiskiem – „czynnik ludzki”⁶, natomiast druga grupa opisuje czynniki utrudniające odnoszące się do aspektów technicznych, materialnych i organizacyjnych.

Czynniki utrudniające realizację obowiązków służbowych związane ze środowiskiem – działalnością innych osób

Do analizy i oceny czynników związanych z działalnością innych osób, które utrudniają realizację zadań służbowych na stanowisku monitorowego zaliczono: prowadzenie rozmów z przełożonymi, współpracownikami i osadzonymi, celowe utrudnianie obserwacji przez osadzonych, wykonywanie innych czynności niezwiązanych z obserwacją, pobieżne przekazywanie informacji, konieczność skupienia uwagi na zachowaniu osadzonych oraz niewystarczającą współpracę pomiędzy funkcjonariuszami. Dodatkowo w przypadku każdego z wymienionych czynników określono częstotliwość, z jaką on występuje. W pierwszej kolejności analizie poddano czynnik odnoszący się do prowadzenia rozmów z przełożonymi i współpracownikami (Tabela 3).

---

⁶ Zespół autorski przyjął iż: badając proces realizacji zadań na stanowisku monitorowego, należy uwzględnić nie tylko samo wyposażenie techniczne, ale również osobę jako podmiot badania. O bezpieczeństwie jednostki penitencjarnej stanowi układ składający się z istoty ludzkiej, środków ochrony pasywnej oraz otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego. Zbiór ten nazywamy, zgodnie z teorią systemów, systemem bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej, w którym człowiek jako decydent spełnia w systemie rolę nadrzędną. O skuteczności operatora każdego systemu do realizacji celu, oprócz wiedzy, umiejętności i doświadczenia należy także poziom zachowania określonych zdolności takich jak: sprawność psychomotoryczna (szybkość reakcji, adekwatność reakcji, koordynacja wzrokowo-ruchowa); sprawność intelektualna i procesy poznawcze (spostrzegawczość, uważność rozumienie i interpretacja sytuacji); oraz osobowość (dojrzałość zawodowa, dojrzałość emocjonalna wobec sytuacji stresogennych).

Tabela 3. Ocena prowadzenia rozmów z przełożonymi i współpracownikami oraz częstość ich występowania

	n	%
Ocena prowadzenia rozmów z przedłożonymi współpracownikami		
tak	83	21,4
nie	160	41,2
brak danych	145	37,4
ogółem	388	100
Częstość prowadzenia rozmów z przedłożonymi i współpracownikami		
bardzo często	9	10,8
często	24	28,9
czasami	35	42,2
rzadko	13	15,7
brak danych	2	2,4
ogółem	83	100

Źródło: opracowanie własne.

Spośród badanych funkcjonariuszy 41% nie wskazało na występowanie okoliczności utrudniających prowadzenie obserwacji osadzonych w wyniku rozmów prowadzonych z przełożonymi i współpracownikami. Takie trudności dostrzegał co piąty badany, a 37% nie ustosunkowało się to tego twierdzenia. Badanych funkcjonariuszy (n=83) poproszono także o określenie częstości, z jaką prowadzone rozmowy z przełożonymi lub współpracownikami utrudniają prowadzenie obserwacji osadzonych na stanowisku monitorowego. Z uzyskanych danych wynika, że 42% badanych dostrzega takie trudności. Na ich stosunkowo częste i bardzo częste występowanie wskazało 40%, a 16% odpowiedziało się za stosunkowo rzadkim ich dostrzeganiem.

Następnie funkcjonariuszy zapytano, czy konieczność prowadzenia rozmów z osobami osadzonymi przy użyciu instalacji domofonowej przekłada się na trudności obserwacyjne (Tabela 4).

Połowa badanych funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego nie wskazała, że prowadzenie rozmów z osadzonymi przez instalację domofonową jest dla nich utrudnieniem przy wykonywaniu obowiązków służbowych. Na trudność w tym zakresie wskazało 11%, a 39% nie określiło swojego stanowiska. Spośród badanych, którzy wskazywali na istnienie okoliczności utrudniających prowadzenie obserwacji

osadzonych, 37% z nich wskazało, że takie sytuacje występują bardzo często, a co piąty, że często. Na rzadkie ich występowanie wskazało 12%, a 27% badanych przyznało, że prowadzenie rozmów z osobami osadzonymi czasem utrudnia im prowadzenie obserwacji.

Tabela 4. Ocena konieczność prowadzenia rozmów z osadzonymi poprzez instalację domofonową oraz częstość ich występowania

	n	%
Ocena prowadzenia rozmów z osadzonymi		
tak	41	10,6
nie	196	50,5
brak danych	151	38,9
ogółem	388	100
Częstość prowadzenia rozmów z osadzonymi		
bardzo często	15	36,6
często	8	19,5
czasami	11	26,8
rzadko	5	12,2
brak danych	2	4,9
ogółem	41	100

Źródło: opracowanie własne.

Następnie badanych funkcjonariuszy poproszono o określenie trudności wynikających z celowego utrudniania obserwacji przez osadzonych (Tabela 5).

W opinii większości badanych funkcjonariuszy (71%) stałą obserwację utrudniają osadzeni swoim zachowaniem poprzez np. celowe zasłanianie kamery czy występowanie nietypowych zachowań mających skupić uwagę funkcjonariuszy na ich zachowaniu. Na brak tego typu zachowań wskazał co czwarty badany. W przypadku funkcjonariuszy (n=274), którzy dostrzegają występowanie wskazanych zachowań u osadzonych, poproszono ich o określenie, z jaką częstością ma to miejsce. Spośród badanych, którzy wskazali na celowe utrudnianie obserwacji przez osadzonych, blisko połowa wskazał, że czasami dochodzi do takich sytuacji. Na stosunkowo częste i bardzo częste ich występowanie wskazało 41% badanych, a 9% przyznało, że rzadko się z tym spotyka podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych.

Tabela 5. Celowe utrudnianie obserwacji poprzez osadzonych oraz częstość ich występowania

	n	%
Celowe utrudnianie obserwacji przez osadzonych		
tak	274	70,6
nie	97	25
brak danych	17	4,4
ogółem	388	100
Częstość celowego utrudniania obserwacji przez osadzonych		
bardzo często	34	12,4
często	77	28,1
czasami	135	49,3
rzadko	25	9,1
brak danych	3	1,1
ogółem	274	100

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej kolejności sprawdzono, czy prowadzenie stałej obserwacji na stanowisku monitorowego utrudnia konieczność wykonywania innych czynności, które nie są związane z prowadzoną obserwacją (Tabela 6).

Tabela 6. Konieczność wykonywania czynności niezwiązanych ze stałą obserwacją oraz częstość ich występowania

	n	%
Wykonywanie innych czynności niezwiązanych z obserwacją osadzonych		
tak	83	21,4
nie	283	72,9
brak danych	22	5,7
ogółem	388	100
Częstość wykonywania innych czynności niezwiązanych z obserwacją osadzonych		
bardzo często	19	22,9
często	24	28,9
czasami	19	22,9
rzadko	15	18,1
brak danych	6	7,2
ogółem	83	100

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku uzyskanych danych okazało się, że w opinii 73% badanych wykonywanie innych czynności niezwiązanych z prowadzoną obserwacją nie utrudnia wykonywanych obowiązków. Do trudności w tym zakresie przyznał się co piąty badany, a 6% z nich nie określiło swojego stanowiska. Również w tym aspekcie poproszono respondentów (n=83), aby doprecyzowali, z jaką częstością konieczność wykonywania innych czynności utrudnia prowadzenie stałej obserwacji osadzonych. Spośród badanych, którzy wskazali, że stałą obserwację utrudnia konieczność wykonywania innych czynności, bardzo często i często z tym problemem spotkała się połowa badanych funkcjonariuszy. Blisko co czwarty przyznał, że czasem się z tym spotkał, a na rzadkie występowanie tego typu sytuacji wskazało 18% badanych. Trudności z określeniem swojego stanowiska miało 7% funkcjonariuszy.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym prowadzenie obserwacji na stanowisku monitorowego są pobieżne i nieprofesjonalnie przekazywane informacje dotyczące pełnienia służby (Tabela 7).

Tabela 7. Pobieżne, nieprofesjonalne przekazanie informacji oraz częstość ich występowania

	n	%
Pobieżne, nieprofesjonalne przekazanie informacji dotyczącej pełnienia służby		
tak	129	33,3
nie	241	62,1
brak danych	18	4,6
ogółem	388	100
Częstość pobieżnego, nieprofesjonalnego przekazania informacji dotyczących pełnienia służby		
bardzo często	18	14
często	22	17,1
czasami	51	39,5
rzadko	36	27,8
brak danych	2	1,6
ogółem	129	100

Źródło: opracowanie własne.

Dla 62% funkcjonariuszy biorących udział w badaniu pobieżne i nieprofesjonalne przekazywanie informacji nie utrudnia wykonywania obowiązków służbowych i realizacji zadań. Trudności w tym aspekcie

dostrzegł co trzeci badany, a 5% nie określiło swojego stanowiska. Funkcjonariuszy (n=129), którzy dostrzegają trudności w realizacji zadań służbowych związanych z obserwacją osadzonych, poproszono o określenie częstości, z jaką one występują. Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że na częste i bardzo częste trudności w tym aspekcie wskazał co trzeci badany. Z kolei w opinii 40% funkcjonariuszy występowały one czasami, a według 29% rzadko. Dwie osoby nie ustosunkowały się do podanego twierdzenia.

W dalszej części zapytano badanych funkcjonariuszy, czy konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego utrudnia im prowadzenie stałej obserwacji (Tabela 8).

Tabela 8. Konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego i częstość jej występowania

	n	%
Konieczność skupienia uwagi a zachowaniu konkretnego osadzonego		
tak	273	70,4
nie	96	24,7
brak danych	19	4,9
ogółem	388	100
Częstość konieczności skupiania uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego		
bardzo często	77	28,2
często	86	31,5
czasami	97	35,5
rzadko	9	3,3
brak danych	4	1,5
ogółem	273	100

Źródło: opracowanie własne.

Okazało się, że dla zdecydowanej większości badanych (70%) konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego utrudnia prowadzenie obserwacji na stanowisku monitorowego. Odmiennego zdania był co piąty badany, a 5% nie udzieliło odpowiedzi. W dalszej kolejności zapytano respondentów (n=273), jak często konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego utrudnia prowadzenie stałej obserwacji na stanowisku monitorowego. Z uzyskanych danych wynika, że ponad połowa badanych funkcjonariuszy (60%) często

i bardzo często uważa konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego za czynnik utrudniający wykonywanie obowiązków służbowych. W opinii 36% czasami utrudnia to pracę, a 3% badanych uważa, że rzadko ma to miejsce.

Jako kolejny czynnik utrudniający prowadzenie obserwacji wskazano na niewystarczającą współpracę pomiędzy funkcjonariuszami (Tabela 9).

Tabela 9. Niewystarczająca współpraca pomiędzy funkcjonariuszami SW oraz częstość jej występowania

	n	%
Niewystarczająca współpraca pomiędzy funkcjonariuszami		
tak	115	29,7
nie	255	65,7
brak danych	18	4,6
ogółem	388	100
Częstość występowania niewystarczającej współpracy pomiędzy funkcjonariuszami		
bardzo często	18	15,7
często	20	17,4
czasami	45	39,1
rzadko	29	25,2
brak danych	3	2,6
ogółem	115	100

Źródło: opracowanie własne.

Okazało się, że większość badanych funkcjonariuszy (66%) nie dostrzega trudności w zakresie wykonywanych obowiązków na stanowisku monitorowego wynikających z niewystarczającej współpracy pomiędzy funkcjonariuszami. Innego zdania był co trzeci badany, a 5% funkcjonariuszy nie określiło swojego stanowiska. Również w tym aspekcie dopytano respondentów (n=115), z jaką częstością niewystarczająca współpraca utrudnia prowadzenie stałej obserwacji. Z uzyskanych danych wynika, że niewystarczającą współpracę jako czynnik utrudniający prowadzenie obserwacji często i bardzo często dostrzegają 34% badanych. Z kolei 39% przyznało, że czasami utrudnia im to wykonywanie obowiązków służbowych, a co czwarty badany wskazał, że rzadko ma to miejsce. Trzy osoby nie udzieliły żadnej odpowiedzi.

Czynniki utrudniające realizację obowiązków służbowych związane z aspektami technicznymi/materialnymi i organizacyjnymi

W dalszej części artykułu zaprezentowano dane odnoszące się do technicznych/materialnych i organizacyjnych czynników utrudniających realizację obowiązków służbowych na stanowisku monitorowego. Analizie poddano czynniki dotyczące: sporządzania dokumentacji, zdalnego otwierania krat przejściowych, obsługi alarmów generowanych przez systemy elektroniczny zabezpieczeń, występowanie bodźców dźwiękowych, wadliwy sprzęt do monitoringu i trudności w jego obsłudze oraz rozmieszczenie kamer i jakość obrazu.

W pierwszej kolejności sprawdzono, czy sporządzanie dokumentacji i jednoczesna obserwacja osadzonych jest czynnikiem utrudniającym realizację obowiązków służbowych.

Tabela 10. Sporządzanie dokumentacji przy jednoczesnym prowadzeniu obserwacji oraz częstość jej występowania

	n	%
Sporządzanie dokumentacji i prowadzenie obserwacji osadzonych		
tak	102	26,3
nie	150	38,6
brak danych	136	35,1
ogółem	388	100
Częstość sporządzania dokumentacji i prowadzenia obserwacji osadzonych		
bardzo często	9	8,8
często	29	28,5
czasami	51	50
rzadko	9	8,8
brak danych	4	3,9
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższych danych wynika, że 39% badanych funkcjonariuszy nie wskazało na trudności wynikające z konieczności uzupełniania dokumentacji przy prowadzonej obserwacji. Widoczne one były w ocenie 26% badanych. Stosunkowo wysoki odsetek (35%) nie określił swojego stanowiska w tym aspekcie. W dalszej kolejności poproszono badanych

o określenie częstości, z jaką uzupełnianie dokumentacji utrudnia prowadzoną obserwację na stanowisku monitorowego. Połowa badanych osób wskazała, że zdarza się, iż uzupełnianie dokumentacji utrudnia prowadzenie obserwacji. Na stosunkowo częste utrudnienia wskazało niespełna 1/3 badanych, a 9% na bardzo częste i tyle samo na rzadkie. Cztery osoby nie ustosunkowały się do tego twierdzenia.

Pełnienie służby na stanowisku monitorowego to także zdalne otwieranie krat przejściowych, dlatego badanych funkcjonariuszy zapytano, czy utrudnia im to prowadzenie obserwacji w ramach wykonywanych obowiązków służbowych (Tabela 11).

Tabela 11. Zdalne otwieranie krat przejściowych i natężenie ruchu osadzonych i funkcjonariuszy oraz częstość ich występowania

	n	%
Zdalne otwieranie krat przejściowych i natężenie ruchu osadzonych i funkcjonariuszy		
tak	88	22,7
nie	196	50,5
brak danych	104	26,8
ogółem	388	100
Częstość zdalnego otwierania krat przejściowych i natężenie ruchu osadzonych i funkcjonariuszy		
bardzo często	29	33
często	29	33
czasami	24	27,2
rzadko	3	3,4
brak danych	3	3,4
ogółem	88	100

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższych danych wynika, że dla połowy badanych funkcjonariuszy konieczność zdalnego otwierania krat i związany z tym zwiększony ruch osadzonych i funkcjonariuszy nie utrudnia prowadzenia obserwacji. Na trudności w tym zakresie wskazało 23% badanych, a 27% nie ustosunkowało się do tego twierdzenia. W odniesieniu do osób, które dostrzegają trudności z tym związane (n=88), poproszono ich o określenie z jaką częstością ma to miejsce. Okazało się, że dla 66% badanych

zdalne otwieranie krat często i bardzo często utrudnia prowadzenie obserwacji. Blisko co trzeci badany wskazał, że czasami ma to miejsce, a 3%, że rzadko.

Kolejna trudność związana z prowadzeniem stałej obserwacji wiązała się z koniecznością obsługi alarmów generowanych przez system elektronicznych zabezpieczeń (Tabela 12).

Tabela 12. Trudności związane z prowadzeniem obserwacji wynikające z koniecznością obsługi alarmów generowanych przez systemy elektronicznych zabezpieczeń oraz częstość ich występowania

	n	%
Konieczność obsługi alarmów generowanych przez system elektroniczny zabezpieczeń		
tak	135	34,8
nie	233	60
brak danych	20	5,2
ogółem	388	100
Częstość obsługi alarmów generowanych przez system elektroniczny zabezpieczeń		
bardzo często	23	17,1
często	35	25,9
czasami	40	29,6
rzadko	35	25,9
brak danych	2	1,5
ogółem	135	100

Źródło: opracowanie własne.

Dla 60% badanych funkcjonariuszy konieczność obsługi alarmów generowanych przez system zabezpieczeń nie powodowała utrudnień przy prowadzeniu obserwacji osadzonych. Na trudności w tym zakresie wskazało 35% badanych, a 5% nie udzieliło odpowiedzi. Następnie poproszono badanych funkcjonariuszy (n=135) o określenie częstości, z jaką obsługa alarmów generowanych przez system elektronicznych zabezpieczeń utrudnia prowadzenie obserwacji osadzonych. W opinii 17% funkcjonariuszy częstość obsługi alarmów jako czynnik utrudniający stałą obserwację zachowania osadzonych występuje bardzo często, dla co czwartego badanego występuje on często. Tyle samo osób wskazało, że czynnik ten występuje rzadko, a w opinii 30% czasami. Dwie osoby nie określiły swojego stanowiska w tym aspekcie.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym prowadzenie stałej obserwacji były bodźce dźwiękowe (Tabela 13).

Tabela 13. Ocena występowania bodźców dźwiękowych rozpraszaających uwagę i definiowanych jako męczące oraz częstość ich występowania

	n	%
Występowanie bodźców dźwiękowych rozpraszaających uwagę		
tak	82	21,1
nie	282	72,7
brak danych	24	6,2
ogółem	388	100
Częstość występowania bodźców dźwiękowych rozpraszaających uwagę		
bardzo często	19	23,2
często	28	34,1
czasami	24	29,3
rzadko	6	7,3
brak danych	5	6,1
ogółem	82	100

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość badanych funkcjonariuszy (73%) nie uznaje bodźców dźwiękowych za rozpraszaające, męczące i utrudniające stałą obserwację osadzonych. Odmiennego zdania był co piąty badany, a 6% z nich nie ustosunkowało się do podanego twierdzenia. W dalszej kolejności poproszono badanych (n=82) o dookreślenie, z jaką częstością występujące bodźce dźwiękowe rozpraszaają ich uwagę i są męczące. Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że dla 57% badanych bodźce dźwiękowe rozpraszaające uwagę występują często i bardzo często. Co trzeci wskazał, że czasami, a 7% przyznało, że rzadko ma to miejsce. Trudności z określeniem miało 6% badanych funkcjonariuszy.

Następnie badanych funkcjonariuszy zapytano, czy brak właściwego sprzętu do monitoringu wizyjnego utrudnia im prowadzenie stałej obserwacji osadzonych (Tabela 14).

Tabela 14. Brak właściwego sprzętu do monitoringu wizyjnego jako czynnik utrudniający prowadzenie stałej obserwacji osadzonych oraz częstość występowania wynikających z tego utrudnień

	n	%
Występowanie bodźców dźwiękowych rozpraszających uwagę		
tak	214	55,2
nie	155	39,9
brak danych	19	4,9
ogółem	388	100
Częstość występowania bodźców dźwiękowych rozpraszających uwagę		
bardzo często	61	28,4
często	87	40,7
czasami	27	12,6
rzadko	1	0,5
brak danych	38	17,8
ogółem	214	100

Źródło: opracowanie własne.

Ponad połowa badanych funkcjonariuszy (55%) przyznała, że brak właściwego sprzętu jest czynnikiem, który utrudnia im wykonywanie obowiązków służbowych na stanowisku monitorowego. Takiej trudności nie dostrzega 40% badanych, a 5% nie określiło swojego stanowiska w tym aspekcie. W dalszej kolejności badani funkcjonariusze (n=214) określili z jaką częstością występują wskazane utrudnienia. Z uzyskanych danych wynika, że dla blisko co trzeciego badanego funkcjonariusza niewłaściwy sprzęt wizyjny utrudnia prowadzenie obserwacji osadzonych w bardzo dużym stopniu, a dla 40% w stopniu znacznym. Na niewielkie utrudnienia wskazało 13%, a jedna osoba przyznała, że nie dostrzega trudności w tym aspekcie. Stosunkowo wysoki odsetek badanych (18%) nie ustosunkował się do tego pytania.

W dalszej części sprawdzono czy w opinii badanych funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego obsługa skomplikowanego sprzętu utrudniała wykonywanie obowiązków służbowych (Tabela 15).

Tabela 15. Obsługa skomplikowanego systemu monitoringu jako element utrudniający realizację zadań oraz częstość ich występowania

	n	%
Obsługa skomplikowanego sprzętu monitoringu		
tak	58	14,9
nie	309	79,7
brak danych	21	5,4
ogółem	388	100
Częstość obsługi skomplikowane sprzętu monitoringu		
bardzo często	12	20,7
często	15	25,9
czasami	25	43,1
rzadko	5	8,6
brak danych	1	1,7
ogółem	58	100

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość badanych (80%) nie wskazała, że obsługa skomplikowanego sprzętu monitoringu jest elementem utrudniającym wykonywanie obowiązków służbowych. Trudności w tym zakresie dostrzegło 15%, a 5% nie określiło swojego stanowiska. W dalszej części sprawdzono, z jaką częstością w opinii badanych funkcjonariuszy (n=58) pełniących służbę na stanowisku monitorowego obsługa skomplikowanego sprzętu utrudnia wykonywanie obowiązków służbowych. Z zebranych danych wynika, że największy odsetek badanych (43%) przyznał, że czasami obsługa skomplikowanego systemu monitoringu utrudnia stałą obserwację osadzonych. Z kolei na bardzo częste utrudnienia w omawianym aspekcie wskazał co piąty badany, a co czwarty na częste. Do rzadkich trudności w omawianym zakresie przyznało się 9% funkcjonariuszy, a jedna osoba nie określiła swojego stanowiska.

Do kolejnych czynników utrudniających stałą obserwację osadzonych zaliczono ocenę rozmieszczenia kamer oraz jakość przekazywanego obrazu (Tabela 16).

Tabela 16. Rozmieszczenie kamer i jakość przekazywanego obrazu oraz częstość występowania trudności wynikająca z rozmieszczenia kamer

	n	%
Obsługa skomplikowanego sprzętu monitoringu		
tak	222	57,2
nie	144	37,1
brak danych	22	5,7
ogółem	388	100
Częstość obsługi skomplikowane sprzętu monitoringu		
bardzo często	42	18,9
często	68	30,6
czasami	84	37,8
rzadko	27	12,2
brak danych	1	0,5
ogółem	222	100

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że ponad połowa badanych funkcjonariuszy (57%) przyznała, że rozmieszczenie kamer oraz jakość przekazywanego obrazu utrudnia prowadzenie obserwacji np. poprzez ustawienie kamery pod światło. Odmiennego zdania było 37% badanych. W dalszej części poproszono respondentów (n=222) o doprecyzowanie z jaką częstością niewłaściwe rozmieszczenie kamer utrudnia wykonywanie obowiązków służbowych na stanowisku monitorowego. Z uzyskanych danych wynika, że na częste utrudnienia w omawianym zakresie wskazał co trzeci badany, a niespełna co piąty na bardzo częste. Z kolei w opinii 38% występują one czasami, a według 12% rzadko. Jedna osoba nie określiła swojego stanowiska. Następnie sprawdzono, z jaką częstością występują wskazane przez badanych funkcjonariuszy sytuacje, które utrudniają obserwację osadzonych. Ankietowani wymienili utrudnienia techniczne takie jak: brak cyklicznego czyszczenia kamer, wadliwe umiejscowienie kamer, martwe punkty czy cenzura pomieszczeń sanitarnych. Sytuacje utrudniające obserwacje to całościowe zakrywanie się osadzonych kocem, a także namiar rzeczy w pomieszczeniach osadzonych. Utrudnienia w ergonomicznym ujęciu stanowiska monitorowego to: brak klimatyzacji w pomieszczeniu, szum serwerów i urządzeń, oświetlenie, i powierzchnia pomieszczeń.

Wnioski

W toku przeprowadzonych badań dokonano analizy czynników utrudniających realizację obowiązków służbowych funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego, co pozwoliło odpowiedzieć na postawione problemy badawcze. Należy podkreślić, że były to pierwsze, na taką skalę badania funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego.

Uzyskane wyniki wskazują, że badani funkcjonariusze do czynników, które utrudniają im realizację obowiązków służbowych związanych z monitoringiem wizyjnym po stronie czynników związanych z innymi osobami zaliczają takie zachowanie osadzonych, które ma na celu skupienie uwagi funkcjonariusza na czymś innym lub zasłanianie kamer (71%), konieczność skupienia uwagi na zachowaniu konkretnego osadzonego (70%), pobieżne i nieprofesjonalne przekazywanie informacji (33%), niewystarczającą współpracę pomiędzy funkcjonariuszami (33%), zaangażowanie w realizację innych czynności służbowych (29%) oraz prowadzenie rozmów z przełożonymi i współpracownikami (21%). Z kolei do czynników utrudniających prowadzenie obserwacji na stanowisku monitorowego, które odnoszą się do aspektów technicznych/materialnych i organizacyjnych badani zaliczyli w największym stopniu trudności wynikające z rozmieszczenia kamer oraz jakości przekazywanego obrazu (57%), braku właściwego sprzętu lub jego niskiej jakości (55%), obsługi alarmów generowanych przez system zabezpieczeń (35%), trudności wynikające z konieczności uzupełniania dokumentacji przy prowadzeniu obserwacji (26%), konieczność zdalnego otwierania krat (23%), bodźce dźwiękowe (21%), a także obsługi skomplikowanego sprzętu monitoringu (15%).

Technologie poprawią jakość pracy na stanowisku monitorowego i wzmocnią wizualny nadzór nad osadzonymi. Czynniki ekonomiczne (finansowe), w szczególności możliwości dostosowania jednostek penitencjarnych do oczekiwanego stanu rozwiązań i wyposażenia wymagają indywidualizacji dedykowanych środków wynikających z opinii i doświadczeń samych funkcjonariuszy z poszczególnych jednostek. Pragmatyka służbowa powinna korelować ze zmianami i trendami. Jednocześnie pozostawiając przestrzeń na kształtowanie form i metod rozwiązań zindywidualizowanych, adekwatnych do potrzeb i specyfiki jednostki penitencjarnej.

Dokonując ogólnego podsumowania należy stwierdzić, iż respondenci są świadomi znaczenia roli i miejsce stanowiska monitorowego w zakresie bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej oraz zapobiegania i przeciwdziałania zachowaniem niepożądanym, w tym zachowaniom suicydalnym. Ankietowani podkreślają znacznie prowadzonej obserwacji osób, przestrzeni i zachowań, mając na uwadze dbałość o czynnik ludzki decydujący o skuteczności procesu. Potwierdza to wskazanie przez ankietowanych na konieczność, iż osoby dokonujące monitoringu muszą posiadać odpowiednie predyspozycje, wysoki poziom wykszolenia, doświadczenie empiryczne w przestrzeni jednostki na stanowisku ochrony i rozpoznanie co do obserwowanych osadzonych. Należy podkreślić, że przy zbyt małej liczbie kompetentnych monitorowych oraz sprzętu wizyjnego, jakość systemu monitoringu spada. Zjawiska występujące w służbie na stanowisku monitorowego przekładają się na aktywność i efektywność pełnionej służby. Tym samym sprowadzają się do występowania zdarzeń i sytuacji (o różnym stopniu nasilenia) takich jak: szum informacyjny, deficyt informacji, awarie sprzętu audiowizualnego, celowe działania osadzonych w utrudnianiu pracy SW, wykonywanie czynności niezwiązanych z obserwacją, obsługa systemów i alarmów równoległe z obserwacją, wpływ warunków atmosferycznych na przekaz kamer, a także reagowanie na zbiorowe naruszenia porządku i bezpieczeństwa czy zewnętrzne zagrożenia dla jednostki penitencjarnej (przerzucanie pakunku, drony etc.).

Przeprowadzone badania i analizy niewątpliwie mogą posłużyć lepszemu zrozumieniu specyfiki stanowiska operatora systemu dozoru wizyjnego oraz dostarczyć argumentów na rzecz uregulowania, za pomocą przepisów prawa, dotychczas nieuregulowanych i niezunifikowanych kwestii. Wnioskiem idącym równoległe z unifikacją jest pozostawienie przestrzeni na indywidualizację rozwiązań w jednostce penitencjarnej.

Bibliografia

Publikacje:

- Lewandowski M., Kuryłowicz M., Mazurek M., Pytka A., *Poczucie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego – raport z badań*, „The Prison Systems Rewiev”, nr 118, 2023. DOI: 10.52694/ThPSR.118.4
- Werbiński J. *Monitorowy – rola i zadania w systemie bezpieczeństwa penitencjarnego*, „The Prison Systems Review”, nr 115/2022.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz. U. 2022.2470.
- Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.
- Zarządzenia nr 2/2023 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 09 stycznia 2023 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy.

